

Da var det, at den store Jordrystelse indtraf, den frygtelige Omvæltning, der pludselig paanødte mig en ny ufejlbarlig Fortolkningslov af samtlige Fænomener.

Søren Kierkegaard

Af POUL PILGAARD JOHNSEN

»EDDERKOPPEN så jeg en nat i 1979. Jeg var 24 år og hjemme at besøge mine forældre, som dengang boede i Østjylland. Huset på Rosenvænget i Bredballe var en gammel bindingsværksgård uden kælder, som i stedet var anbragt ude i haven. Den aften var kun jeg og min to år yngre fætter hjemme. Vi havde drukket to vine, først en flaske fra en hæderlig ejendom i Saint Estèphe i årgang 1970, som er et stort år, og derefter en Chateau Leoville-Las-Cases fra 1972, som er et lille år. På denne måde ville jeg vise ham, hvordan en ædel vin fra en lille årgang kan være langt større end en middelklasse-vin fra et stort år.

Efter de to flasker vil jeg hente endnu en flaske rødvin, og går ud og ned i kælderen. Jeg får tændt et stearinlys til dekantering og står og kigger hen over flaskerne, der ligger ordnet i forskellige rum efter område og ejendom. Jeg tænker, at jeg vil gå endnu et trin op på rangstigen og for overskuelighedens skyld tage ejendommen ved siden af Chateau Leoville, som vi lige havde drukket, nemlig naboejendommen Chateau Latour. Men lige i dét sekund, hvor mit blik er gledet hen over en anden vin, nemlig Chateau Lafite fra 1972, og jeg akkurat har nået at tænke, at den ville da egentlig være festligere, hører jeg en skrabende lyd oven over mig. Jeg kigger op – og ser en stor edderkop på loftet. Og læg lige mærke til: Jeg har hørt den først.

Jeg husker den som sort, men idet jeg ser på den, er det som om den udsender en salve af lysende kors, som sporlyspjektiler. En edderkop udsender selvfølgelig ikke lysende kors, men jeg opfatter det sådan, oplever det sådan. Jeg oplever også, at den edderkop ikke bare gør, hvad den nu gør, men at den fortæller mig, at Lafite 1972 er farlig. Efter at jeg er blevet indgydt den impuls, bevæger edderkoppens sig i en snorlige retning mod et bestemt punkt. Men måden, hvorpå den nær hen til det punkt, er ved en slingren, en zigzaggen omkring den helt lige bane. Jeg opfatter det, som om den først skræmmer mig og dernæst gør grin med mig, idet den viser, hvorledes jeg ikke selv er gået direkte.

I stedet for at gå til det, som havde den største appel og var mest spændende, altså det som jeg selv havde mest lyst til, nemlig Chateau Lafite, har jeg i stedet villet drive pædagogik ved at tage Chateau Latour.

Da den gør holdt, siger jeg til den, måske uden at artikulere det højt: 'Du er vist en klog edderkop'. Så spørger jeg den: 'Hvad lever du af?' I det øjeblik firer den sig fire-fem centimeter ned fra loftet i en tråd og bevæger alle otte ben i alle retninger. Så trækker den sig op mod loftet. Så spørger jeg: 'Hvad dør du af?' Den firer sig atter ned og hænger helt livløs og passiv og duver frem og tilbage. Så siger jeg 'tak', og så trækker den sig igen op og piler af sted over mod et hjørne.

Der er gået et øjeblik, et helt eller et halvt minut måske, jeg ved det ikke. Så går jeg i gang med til forehavende og tager netop den flaske Chateau Lafite og lægger den i en skænkekurv. Jeg trækker den op med en proptrækker af typen *double action*, hvor proppen langsomt trækkes op via et gevind, så man har helt styr på bevægelsen. Alligevel ryger den pludselig op med et smæld, da der mangler cirka en centimeter, og vinen sprøjter ud af flasken. Jeg dekanterer den, og da jeg vil sætte glasproppen i, hører jeg pludselig en lyd fra karaffen. En tør, knækende lyd som fra en tom kaffekolbe på en varmeplade. Jeg tager karaffen, slukker og lukker og går tilbage til huset.

Jeg siger ikke noget om min oplevelse og mine tanker i kælderen. Så skænker jeg op, og vinen smager vidunderligt. Selv om 1972 er en ringe årgang i Bordeaux, er Lafite jo en meget ædel vin. Min fætter, der ikke er uvildende om vin, er helt i vildrede og siger, at

Interview. Jørgen Krüff om vin og mystik. Om ekstasen og det uforklarlige. Om at blive ædru i Kierkegaardsk forstand og om pludselig som 21-årig at forstå, hvad ingen hidtil har vidst om den danske filosof.

den er helt ubestemmelig med hensyn til alder. Da han har drukket et halvt glas, tilføjer han: 'Det her er en vin, der næsten kunne gøre én bange for at drikke vin'. Han mente, der var noget i den, som var uhyggeligt. Vi drak måske halvandet glas i alt og lod resten stå. Det ville vi normalt aldrig gøre med en vin som Lafite. En uge efter kunne jeg stadig mærke den i kroppen. Det føltes som at have metal inde i knoglerne. Som kobber i marven. Det var ubehageligt.

Oplevelsen var et underfundigt samspil mellem iagttagelsen af edderkoppens, min underbevidsthed og den usædvanlige vin. Min fætter hørte i øvrigt også den underlige knitren fra vinen i karaffen den aften. Og året efter drak vi en flaske Lafite 1972 ved en sankt-hans-fest ved Silkeborg-søerne. Der var den samme lyd fra flasken ved den lejlighed, blot svagere. Senere viste en tjekke mig Salvador Dalis bog *The Wines of Gala*, hvor han har malet en række billeder, som udtrykker personligheden i en række store og berømte vine. Jeg kunne genkende mange af dem, før jeg fik at vide, hvilken vin, der var »afbildet.« I Lafite-maleriet er der først og fremmest to ting: En erektion og knogler. Og Lafite har næsten altid den kvalitet, at den er dæmonisk, men også ganske festlig. «

JØRGEN Christian Krüff fortæller historien om edderkoppens et stykke hen på natten. Han gør det langsomt, ofte omstændeligt, og uden at fortrække en mine. Vinduet står åbent, men det er mørkt, og vi kan ikke se sundet få hundrede meter væk. Grønsund er det, på Falster, ved det nedlagte overfartssted, hvor Marie Grubbe engang endte sine dage som simpel færgeskone. Vi har lånt et par værelser på Næsgaard Agerbrugsskole. »Du mærker vel også roen her?,« siger Krüff.

Det er skov det meste. Og kyst og strand. Og et fiskerleje. Hesnæs. Her voksede han op. Her begyndte det, og vi er taget herved for at tage tilbage. Tilbage i tiden og tilbage til Hesnæs, hvor savværket, som hans far bestyrede, nu er sunket halvt sammen. Vi så det om eftermiddagen, da vi kørte derned.

»Min far gik ofte i skoven. Når han gik rundt derude, havde han undertiden nogle religiøse oplevelser. Disse oplevelser kom pludselig og uventet, foranlediget ved *udtalen*

FOTO: BRIAN RASMUSSEN

JORDRYSTELSEN

af et ord. Ordet var bestemt af, hvad han ubevidst havde behov for. Han korresponderede senere i livet med nogle religionshistoriske bekendte, om muligheden for, ud fra disse fysiologiske fænomener, at føre en form for bevis for deres sammenhæng med den religiøse oplevelse. En måde at bevise eller »måle« det guddommeliges eksistens på. For mig var en sådan trang til at ville påvise Guds eksistens nu lidt banal eller naiv eller overflodig. «

Krüff ler. »Jeg tror, han syntes, det var en form for spild, at jeg beskæftigede mig så meget med vin. Selv havde jeg vel heller ikke forestillet mig, at jeg skulle handle med vin.

Jeg har læst filosofi og set, hvordan filosofien blev forvaltet på den tid på alle tre danske universiteter, og det så jeg ingen fremtid i. Vinen var en interesse for mig og det foretningssmæssige – som jeg i min opdragelse ikke havde fået den ringeste tilskyndelse til – blev siden kun en nødvendighed for, at jeg kunne beskæftige mig med vin på et vist plan.

Som teenager var jeg fascineret af vinen æstetik og forelsket i dens duft, hvorimod vinen alkoholiske side ofte irriterede mig. Min interesse voksede, da jeg opdagede, at vin kunne have et spirituelt element og kunne påvirke én på mange måder, der ikke alene kunne forklares med alkoholen. Jeg husker en selskabelighed hos mine forældre, hvor der blev serveret en portvin fra 1948. Umiddelbart efter at den kom på bordet, var hele selskabet og stemningen fuldstændigt forandret. Som ved et trylleslag,« siger han.

Jeg har engang hørt Jørgen Krüff omtalt som en hvid prins. Hans højde, facon og hele fremtoning dementerer ikke udsagnet. Og at hans ry rækker langt ud over landets grænser, erfarede jeg selv under vinnessen i Bordeaux sidste år. En aften kom vi ind på en restaurant, og straks rejste direktøren for det kendte champagnehus Laurent-Perrier, Bertrand de Fleurian, sig op fra sit bord og trak begejstret Krüff ved armen hen til sine internationale gæster med ordene: »This Dane is the greatest wine taster I have ever met.«

Selv fortrak Jørgen Krüff ikke en mine.

NU kan vi mærke vandet derude, gennem vinduet, men stadig ikke se det. Vi sidder på to spinkle træstole på et ferietomt værelse på en landbrugsskole og drikker

Nuits Saint Georges årgang 1982 fra Bourgogne-huset Leroy. Den er fantastisk – og helt helt uforklarlig. Jeg ved det, for jeg har drukket den op imod en halv snes gange i forskellige selskaber. Og næsten hver gang, har vi oplevet det på samme måde, som da en af mine skeptiske kolleger fik den serveret hos mig og umiddelbart udbrød: 'Det her er jo en spirituel vin!'

Det er derfor, jeg er kommet. Derfor vi er taget herved. For at tale om det, der kun vanskeligt lader sig forklare med ord. Om magisk vin. Om mystisk vin. Om vinen sjæl og vinen ånd. Jørgen Krüff taler.

»Da jeg som ung indledte handel med vin, lod jeg to firmanavne registrere hos myndighederne: L'Amé du Vin og L'Esprit du Vin – Vinen Sjæl og Vinen Ånd – fordi jeg allerede dengang opfattede vin som en sjælelig oplevelse, der indimellem kunne have affinitet til det åndelige.

Jeg benyttede påfuglen som symbol for min virksomhed, for en af de bedste oplevelser, man kan have med vin, er den, som man på fransk benævner *queu de paon*, påfuglehale. Det er ikke en egentlig mystisk oplevelse, men en oplevelse af at vinen breder sig helt utroligt ud i brystet, ja så man sanser den med hele kroppen. Den er ret sjælden, og mange har været i vinbranchen et helt liv uden at opleve den. Måske har det også noget med gehør eller omstændighederne at gøre. Jeg har også oplevet, at nogle kan blive helt skræmt af den overvældende pragt, når de kommer ud for det. Det er, som om vinen er i ekstase. Den går ligesom ud over sig selv, det er ikke blot smagen, men det hele, som er potenseret. Det sker oftest, mens de er ret unge, før de går ind i den fase, hvor de lukker sig. Jeg brugte ordet ekstase, for vinen er virkelig ligesom en danser eller musiker i ekstase, hvor det pludselig mere er musikken selv, der spiller, end musikeren,« siger han.

Sundet lugter. Krüff taler. Jeg drikker.

»En sjælden gang oplever man en flaske vin som på en måde er magisk. Med det mener jeg en vin i en højere potens, der er mere, end man normalt ville opleve ved en vin. Man bliver usædvanlig klar eller kærlig eller vennelsel eller glad eller lykkelig. Eller stejl! Nogle af de klareste Nuits Saint Georges 1982 er ren lykkeløsel. Den rammer

bing lige i lykke-bærret. Følelsen er meget fremtrædende, og i bedste fald kan den sidde der i flere dage. Det er underordnet, om man drikker eet eller flere glas, den er der som regel ved første mundfuld. Nogle siger, den er spirituel. Jeg ville måske snarere sige inspirerende. Det er en del af oplevelsen, at man ikke føler sig beruset, man er blot blevet stimuleret eller opstemt. Det kan forekomme i én flaske og være fraværende i den næste, selv om de begge er fra samme fad. Når fænomenet er klarest, renser og lutrer vinen sjælen. Den stemmer sindet, bringer noget i balance, eller frigør noget. «

VI har sat stolene helt hen til vinduet. Lagt fødderne op i vindueskarmen. Det lysner en smule nu ude over Grønsund. Stidigt Nuits Saint Georges 1982 i glassene. Krüff taler.

»Enkelte gange har jeg oplevet en vin være så stor, at den så at sige ophæver sig selv. Så er det ikke længere et spørgsmål om vinen smag eller om dens struktur. Nu er det, som om den omfatter *det hele* og derfor knapt længere fornemmes med sanserne. Den *transcenderer* sin stofflighed. Jeg tror hellere, jeg må forklare nu...« siger han.

»*Noumenon* er begrebet for det åndelige svarende til begrebet *fænomenon* for det, der opleves gennem sanserne. Noumenon er det, der erfares med ånden, og en åndelig oplevelse er i sagens natur en *absolut* oplevelse, fordi den finder sted uden for sanserne, uden for vores normale måde at opleve i tid og rum. Man kan sige, at den person, der transcenderer, er én, der står ud af tid og rum. Den slags mystiske oplevelser er væsensforskellige fra oplevelser med vin, idet man må sondre mellem absolutte, noumenøse oplevelser og oplevelser, der finder sted i tid og rum. Men jeg vil sige, at vin i sjældne tilfælde kan tangere det,« siger han.

Den første hveys flakser ind gennem vinduet. Et øjeblik efter nummer to. Ellers er her fuldstændig roligt. Vi drikker stadig Nuits Saint Georges 1982. Og Krüff taler.

»Min fars oplevelser i skovene herude var én slags: En impuls hvor man gør noget eller siger noget i og for sig overrumplende, som bringer dig i kontakt med det guddommelige. Men for mig selv har det mest slående været en *gennemsigtighedsoplevelse*, som jeg havde,

Da jeg ser Kierkegaards notekompleks første gang, forstår jeg pludselig – med baggrund i mine egne oplevelser – hvad der er hemmeligheden bag hans produktion.

da jeg var 20 år. Jeg var vel gennem mine teenageår en slags sandhedssøgende hund, men jeg var ikke fristet af nogen religion. Jeg havde læst meget, jeg var måske på sporet, havde næsen nede i et eller andet eksistentielt, med *Weltschmerz* og hvad der ellers rører sig. Og forud var gået nogle måneder, hvor min søgen efter at finde sandheden, hvor det dialektiske *for* og *imod*, som konstant belejrede mine tanker, var spidset til.

Det er mit livs hidtil mest afgørende og mest omfattende oplevelse. Den sundeste. Og den frygteligste. «

DET bliver hurtigere lyst udenfor nu, og vi har trukket proppen af flaske nummer to. Endnu en Nuits Saint Georges 1982. Jørgen Krüff har rejst sig og går rundt med nogle håndskrevne papirer fra sin mappe, skrevet tre-fire år efter oplevelsen. Han har ikke læst dem siden. Nu læser han højt fra sin beretning om, hvad der foregik den aften i oktober 1974:

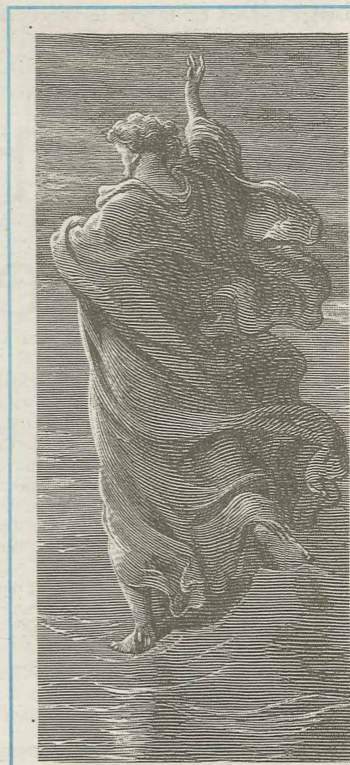
»Min sørgen begyndte nu at blive besvaret, og det kulminerede en aften på mit værelse, hvor ingen ro ville falde på mig, og jeg måtte afbryde min læsning for at vandre lidt frem og tilbage i værelset, da titler som for eksempel *De Dødes Rige* og andre med ordet 'død' som del af titlen lysrer mig i møde og starter den mest intense oplevelse af tingene i deres *gennemsigtighed* og forgængelighed, som jeg i disse måneder kom ud for.

Med ét oplever jeg en ganske anden verden. Verdens vægge viger tilbage for en frygtelig oplevelse af Alt og Intet – op af et uendeligt dybt og uforståeligt ur-mørke steg jeg ind i et blændende lys, som var jeg i sandhed, i *Sandheden*, hvorefter nogle elfenbenshvide søjler skød sig op, nogle enkelte tilnærmelsesvis på højde med sandheden. Det klang gennem mig, at disse søjler var at ligne med de ypperste skrifter, mennesket har frembragt, og det var mig, som så jeg ind i *alle* værker... som blæste min ånd igennem essensen af litteraturen.

Og jeg så mig selv i alle mine tidsaldre, hvordan jeg havde udtrykt mig, fra jeg var et lille barn og gennem livet i mit forhold til andre mennesker, og jeg så menneskene som børn, som uvidende, og jeg forstod, at vi forholdt os livet, at vi gennem døden skulle gives livet; jeg så det som gennem alle tider og jeg mærkede en identitet, idet jeg passerede nuet og så fremad med en stolthed, der veg for skræk, da jeg skulle kende min egen død, se mig selv i døden, og jeg så syntesen mellem liv og død og ekstrem udfoldelsesmulighed i livet, som at gå på line over en storbystrøveplads, som at udfolde sig i en akademisk løbebane til laurbærkransning, og jeg følte, at jeg havde alle muligheder; men jeg følte mig tillige ligesom fanget i det absolutte, for nu havde jeg mistet verden – og fået verden. «

Jørgen Krüff vifter med de håndskrevne papirer, da han er færdig. Så siger han: »Dette adskiller sig fra min fars oplevelser, for han var en person, der ikke havde det behov. Han var gennemsnitlig krop og sjæl. Han kunne tale med begejstring om, at han havde oplevet en tilstand af total tilfredshed, hvor han ikke havde brug for mere. Han troede, at alt det, som jeg havde oplevet, var noget, som jeg havde tænkt mig frem til, mens hans egen tilgang var mere enkel. Og det var lidt af et problem mellem ham og mig i de sidste ti år, at han mente, jeg var *for* intellektuel eller *for* filosofisk.

Men på sin vis har jeg aldrig følt mig så sund som bagefter. Det er et verdensbillede, der vælter. Det er et anslag mod ens hidtidige eksistens og selvopfattelse, som der bagefter vokser noget nyt og bedre eller værre ud af. Der kommer svar på mange ting. Det kan være, at man gennem årene har søgt et 'hvorfor', men man plejer at få at vide 'hvordan'. Efter en sådan oplevelse forstår man først endelig 'hvorfor'. Men samtidig reduceres det normale liv, det som man kendte for-

Miraklernes tid

BØGER bringer i løbet af sommeren en række interviews med folk fra forskellige faggrupper. Samtalerne handler om mirakler – forstået som guddommeligt indgriben i historien – som både troende og tvivlere ser fænomenet.

ud, og du kan lande på benene eller på ryggen eller på hovedet. Mange mennesker, som har haft den slags religiøse eller transcendentale oplevelser, er jo blevet skadet af det. Nogle er blevet dogmatikere.

Det er både en frygtelig og en storartet erfaring. Men den betød samtidig, at litteraturen pludselig var åbnet for mig. Jeg kunne læse alt med stor lethed. Når jeg nu slog op i en bog af Kierkegaard eller i Bibelens beretninger om mystikerne, var det let. For mig var denne litteratur ikke længere paradoksal, ikke længere mystik, men logik. «

DÉR var Grønsund endelig! Disen er lettet, Jørgen Krüff har lagt papirerne væk og atter sat sig ned ved vindueskarmen. Nu sidder vi begge og kigger over mod vandet. Vi drikker Nuits Saint Georges 1982. Krüff taler.

»Ansporet af mine oplevelser skrev jeg halvandet år senere et speciale på Nykøbing Katedralskole om oplevelser af religiøs art. Og der skete det forunderlige, at jeg pludselig opdagede, hvad den danske Kierkegaard-forskning tilsyneladende havde negligeret; at Kierkegaard må have haft oplevelser af det absolutte, af det noumenøse, og at det er det, som gør ham i stand til at skrive, som han gør. At han konsekvent gennem hele sit efterfølgende liv står til rådhed for den indsigt, han derved har fået. «

Krüff taler om det såkaldte notekompleks, som Kierkegaard skrev på tre blade med guldsnit og som tilsyneladende har haft en særlig betydning for ham. De har voldt Kierkegaard-forskerne store problemer. Noterne går under betegnelsen *Jordrystelsen*, og i de udaterede papirer skriver Kierkegaard blandt andet:

»Da var det, at den store Jordrystelse indtraf, den frygtelige Omvæltning, der pludselig paanødte mig en ny ufejlbarlig Fortolkningslov af samtlige Fænomener. Da anede jeg, at min Faders høje Alder ikke var en guddommelig Velsignelse, men snarere en Forbandelse...«

»Sønderrevet som jeg var i mit Indre, uden

al Udsigt til et jordisk lykkeligt Liv... uden alt Haab om en lykkelig og hyggelig Fremtid... hvad Under da, at jeg i fortvivlet Prespiration greb ene og alene den intelligente Side i Mennesket...«

Der har været fremsat talrige teorier om, hvad Jordrystelsen egentlig handler om. Georg Brandes mente, at rystelsen bestod i at Søren Kierkegaard fik viden om at hans far skulle have haft et udenomsægteskabeligt forhold. Denne teori måtte Brandes dog senere forlade. Andre har ment, at noterne er Kierkegaards rædsels-reaktion på, at faderen som hyrde-dreng på heden skulle have forbandet Gud.

Jørgen Krüff henter sit speciale i tasken. På forsiden har hans gamle psykologilærer kvitteret for modtagelsen den 28. februar 1976. På næstsidsste side fremsætter den dengang 21-årige Jørgen Krüff sin fortolknings-teori. Han skriver:

»Ganske vist udlægger litteraturvidenskaben ikke dette som en *oplevelse*, men der synes alligevel, om end skjult, at være tegn på en såkaldt erkendelsesoplevelse eller for at være mere korrekt, en 'gennemsigtighedsoplevelse'. «

Krüff taler. »Allerede mens jeg læser Kierkegaards værker slår denne tanke rod i mig, og da jeg en dag i en biografi læser Jordrystelsen, er der ikke længere tvivl i mit sind: Det er evident, at han skriver på baggrund af en gennemsigtighedsoplevelse. På det tidspunkt kender jeg intet til Kierkegaard-forskningen, og jeg bliver egentlig bare glad, for så behøver jeg ikke bruge mit eget eksempel i specialet. For mig var det så indlysende en fortolkning, at nogen for længst måtte have opdaget og behandlet det på denne måde. Senere fandt jeg ud af, at det ikke var tilfældet. Måske fordi de forskere, som har grundet over noterne, ikke selv har haft sådanne oplevelser og derfor ikke har haft forudsætningerne for at forstå den.

Kierkegaard-forskningen har hidtil lagt megen vægt på omtalen af *faderen* i notekomplekset og ment, at en forklaring skulle søges her. Men hvis Kierkegaard har haft en sådan skelsættende oplevelse af mystisk natur, vil han næsten nødvendigvis være blevet præcenteret for disse ting, fordi de er så stor en del af hans egen forudsætning. Selv oplevede jeg noget om mit forhold til andre mennesker, og det har Kierkegaard vel også gjort, men tyngdepunktet har for ham givetvis ligget i forholdet til faderen og familien for det er det, som er tyngdepunktet i *hans* liv. «

Krüff rejser sig og henter Kierkegaards sene værk *Dømmer Selv!* i tasken. Her fandt han under sin læsning som ung endnu et sted, hvor det skinner igennem, at Kierkegaard har haft en sådan oplevelse af det absolutte. I afsnittet *At blive ædru* skriver Kierkegaard blandt andet:

»Og Saaledes er det dog vel ogsaa, at just det Ubetingede er det Eneste, der kan gjøre et Menneske ganske ædru. Lad mig i en billedlig Tale fremstille Dig dette, og lad det ikke forstyrre Dig, om Talen maaske ikke synes høitidelig nok... Har Du seet, hvorledes Kongens Kudsk bærer sig ad; eller har Du ikke seet det, saa lad mig beskrive Dig det... Han reiser sig i Sædet; han samler hele sit Legemes Magt i sin muskelstærke Arm, som løfter Pidsken – nu falder der et Slag; det var frygteligt. I Almindelighed er eet Slag nok; dog stundom gjør maaske Hesten et fortvivlet Spring – endnu eet Slag. Det er nok. Han sætter sig ned. Men Hesten? Der gaar først en Skjælvn giennem hele dens Legeme, som mægtede denne frygte, kraftfulde Skabning ikke at staae paa Benene; det er det første, det er ikke saa meget Smerten, der ryster den, som det er det, at Kudskene – sligt formaar ogsaa kun Kongens Kudsk – har samlet sig heel ud i at give slaget Eftertryk, heel er i Slaget, saa Hesten ikke så meget paa Smerten som paa noget andet fornemmer, hvo det er der slaar. Saa tager denne Skjælvn af, den er nu kun en sagte Zitren, men det er som hver en Muskel, hver en Trævl zittrede. Nu er det overstaet – nu staar Hesten stille, ubetinget stille. Hvad var dette? Den fik Indtrykket af det Ubetingede, derfor er den ubetinget stille. «

Nu tier Jørgen Krüff. Og himlen rødmer over os.